

את ה' אלהיך ולדבקה בו, והדביקות בו יתברך הוא מצד הזכות הגמור שבו ולכך רוצה להסתלק מן החטא שהיה נמשך אחר הפחיתות ורוצה להתדבק בו ית' שהוא קדוש לגמרי, ולכך זדונות שלו נעשים כזכויות שהתשובה מאהבה מורה על גודל הדבוק בו ית', אבל השב מיראה אין זה שבא אל הש"י להתדבק בו לכך לא יאמר בזה שנסתלק ונודוך מן הפחיתות שבו, ולכך אמרו כי השב מיראה זדונות שלו נעשים כשגגות:

אמנם עיקר הפירוש כי התשובה מה שהוא שב אל הש"י בכל לבבו ובכל נפשו, ודבר זה הוא סדר העולם שהעולם הזה שב אל הש"י ואין לו קיום מצד עצמו רק שהוא שב אל הש"י אשר ממנו הוא נמצא ואילו שבים כל הנמצאים, וזהו קיום שלהם מפני שהם שבים אל הש"י, ובדבר זה הארכנו בפ' משה קבל מה שהעולם עומד על העבודה הוא מטעם שהעולם יש לו השבה אל הש"י והוא קיומו וזולת זה לא היה קיום אל העולם, ודבר שהוא סדר העולם שכך ברא הש"י את העולם וזה עצמו זכות האדם כאשר האדם נמשך אחר סדר העולם אשר סידר השם ית', כי זהו ענין כל התורה שהיא סדר העולם שסידר הש"י את העולם, ומפני כי התשובה היא שהנמצאים שבים אל הש"י כמו שנמצאו ממנו וזה ג"כ הוא סדר העולם, ולכך כאשר החוטא שב אל הש"י נעשים הזדונות שלו

כזכויות שהרי יש כאן השבה אל הש"י כמו שהוא סדר העולם, ולכך החוטא הזה שנתרחק מן הש"י על ידי חטאו והריחוק הוא מחייב ההשבה אל הש"י, ולפיכך הריחוק הזה נעשית לו זכיות כאשר יש כאן השבה אל הש"י, ודוקא כאשר התשובה מתוך אהבה שכאשר התשובה היא מתוך אהבה אשר האהבה הוא הדבוק בו ית' לגמרי כמו שנאמר לאהבה את ה' אלהיך ולדבקה בו, לכך התשובה שהוא סדר העולם שיהיה העולם דבוק בו יתברך שיהיה לעולם קיום, ומפני כי אין דביקות רק מכח אהבה לכך כאשר התשובה היא מתוך אהבה דוקא נחשבו לו הזדונות כזכויות, במה שזכויות כל הנמצאים מה שהם שבים אל הש"י וזהו סדר העולם לכן זה שהוא שב אל הש"י כאשר ראוי אל הבריאה להיות דבקים מתוך אהבה זדונות נעשים כזכויות, ואלו הדברים אין לפרש אותם לעומק שלהם:

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן גדולה תשובה שמארכת ימיו ושנותיו של אדם שנא' ובשוב רשע מרשעתו חיה יחיה, פירוש דבר זה כמו שהתבאר למעלה גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד, וכיון שהתשובה מגעת עד כסא הכבוד מזה תדע כי התשובה מארכת ימיו ושניו של אדם, והתשובה נבראת קודם שנברא העולם שמוזה תבין ותדע כי מצד התשובה הוא במדריגה עליונה אשר שם אריכת הימים והשנים, ויש להבין זה:

פרק ג

אמר רבי יצחק (שם פ"ו, ב') אמרו במערבא משמיה דרבה בר מרי בוא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת ב"ו מדת ב"ו אדם מקניט את חבריו ספק מתפייס ממנו ספק אין מתפייס ממנו ואם תמצא לומר מתפייס ממנו ספק מתפייס ממנו בדברים ספק מתפייס ממנו בממון אבל מדת הקב"ה אינו כן אדם עובר עבירה בסתר מתפייס ממנו בדברים שנ' קחו עמכם דברים ושובו אל ה' ולא עוד אלא שמחזיק לו טובה שנא' וקח טוב ולא עוד אלא שדומה כמו

שבנה מזבח והקריב עליו קרבן שנאמר ונשלמה פרים שפתינו, ושמא תאמר פרי חובות ת"ל אוהבם נדבה, פ"י דבר זה כי הש"י אינו כמו ב"ו, כי האדם שהוא בעל גוף וגשם מתפייס בדבר שהוא גשמי דהיינו ממון, אבל הש"י שאינו גוף וגשם מתפייס בדבר שאינו גוף וגשם הוא הדבור שאינו גוף וגשם, ואמר שבשר ודם ספק מתפייס ספק אינו מתפייס, משום שכל דבריו של ב"ו נמשכים אחר המקרה בלבד לפעמים מתפייס ולפעמים אינו מתפייס הכל לפי המקרה,

אבל הש"י אין דבריו נ מתפייס כי כך מדתו יו ואמר שמחזיק טובה בעולם, כי אם אין הנו ומפני כך נחשב דבר טוב אל אחד ומחזיק שדומה כאלו בנה מזו דבר זה כאשר האדם אל הש"י, ואמר כאלו החוטא שיצא מרשותו שיש עליו חובה מוט' הגזירה אשר עליו, או נדבה, לפיכך אמר כי כאלו עשה דבר שהוא

ובמדרש זבדי בן ל וכו', ומדר

כי שר"ל שדוד אמר ' נחשב זה כאלו הקרין שלמה בני מתיחס אל ואם האב הוא כאלו ה הוא מי שהוא חוזר ו שלמה שהוא בני יבו כל הקרבנות שבתורה, דכתיב זבחי אלהים רו נחשב כאלו עלה ליר לא שמענו, ולפיכך הוכ נחשב כאלו עלה ליר עליו כל הקרבנות כי הכל הוא לאדם, ומ

וכאשר הקרבן הוא תשובה מקריב עצמו העושה תשובה כאלו ומזבח והקריב עליו ו הכל, ודבר

אמר מר זוטרא בר תשובה שאפי' ולכל העולם שנא' או כי שב אפי' ממנו מהו מה שמחזיק לו ולכל על העולם כמו שנו נבראת קודם שנברא

אל הש"י כמו שהוא
ז' שנתרחק מן הש"י
מחייב ההשבה אל
שית לו זכיות כאשר
וקא כאשר התשובה
ה' היא מתוך אהבה
בו ית' לגמרי כמו
ד' ולדבקה בו, לכך
שיהיה העולם דבוק
יום, ומפני כי אין
כאשר התשובה היא
לו הודונות כזכיות,
מה שהם שבים אל
ן זה שהוא שב אל
יאה להיות דבקים
זכיות, ואלו הדברים
ומק שלהם:
וני אמר ר' יונתן
בת ימי ושנותיו של
צתו חיה יחיה, פירוש
עלה גדולה תשובה
יון שהתשובה מגעת
כי התשובה מארכת
שובה נבראת קודם
זדע כי מצד התשובה
' שם אריכת הימים
ובין זה:

ורבן שנאמר ונשלמה
פרי חובות ת"ל
כי הש"י אינו כמו
גוף וגשם מתפייס
מון, אבל הש"י שאינו
שאינו גוף וגשם הוא
אמר שבשר ודם ספק
משום שכל דבריו
קרה בלבד לפעמים
ייס הכל לפי המקרה.

אבל הש"י אין דבריו במקרה ולפיכך הש"י בודאי
מתפייס כי כך מדתו ית' שיהיה מתפייס בדברים.
ואמר שמחזיק טובה ע"ז כי הוא יתברך חפץ
בעולם, כי אם אין הנבראים על מי מלכותו ית',
ומפני כך נחשב דבר זה כמו מי שעושה דבר
טוב אל אחד ומחזיק לו טובה ע"ז. ומה שאמר
שדומה כאלו בנה מזבח והקריב כל הקרבנות.
דבר זה כאשר האדם בעל תשובה מקריב עצמו
אל הש"י. ואמר כאלו הקריב נדבה, ודבר זה כי
החוטא שיצא מרשותו ועולו של הקב"ה לא שייך
שיש עליו חובה מוטלת שהרי כבר יצא מן
הגזירה אשר עליו, אבל נחשב כאלו הוא עושה
נדבה, לפיכך אמר כי הקב"ה מחזיק לו טובה
כאלו עשה דבר שהוא לפנים משורת הדין והבן
זה:

ובמדרש זבדי בן לוי ורבי יוסי פטרס ורבנן
וכו'. ומדרש זה פרשנו למעלה בפ"א.
כי שר"ל שדוד אמר שאם יקבל אותו בתשובתו
נחשב זה כאלו הקריב עצמו לכך יודע אני כי
שלמה בני מתיחס אלי כי הבן מתיחס אל האב,
ואם האב הוא כאלו הקריב עצמו אל הש"י שכך
הוא מי שהוא חוזר בתשובה ולפיכך יודע אני
ששלמה שהוא בני יבנה ב"ה ומזבח ויקריב עליו
כל הקרבנות שבתורה, ומכל מקום סבר כי אע"ג
דכתיב וזחי אלהים רוח נשברה אבל לומר שיהיה
נחשב כאלו עלה לירושלים ובנה ב"ה ומזבח זה
לא שמענו, ולפיכך הוסיף לומר כי החוזר בתשובה
נחשב כאלו עלה לירושלים ובנה מזבח והקריב
עליו כל הקרבנות כי המקדש והמזבח וירושלים
הכל הוא לאדם, ומאחר שהכל בכח האדם
וכאשר הקרבן הוא האדם עצמו כי העושה
תשובה מקריב עצמו אל הש"י ולפיכך נחשב
העושה תשובה כאלו עלה לירושלים ובנה ב"ה
ומזבח והקריב עליו כל הקרבנות כי באדם הוא
הכל, ודבר זה מבואר מאוד:

אמר מר זוטרא בר טוביא אמר רב גדולה
תשובה שאפילו יחיד עשאה מוחלין לו
ולכל העולם שנא' ארפא משובתם אוהבם נדבה
כי שב אפי ממנו מהם לא נאמר אלא ממנו. פי'
מה שמוחלין לו ולכל העולם, מפני כי התשובה
על העולם כמו שנחבאר למעלה כי התשובה
נבראת קודם שנברא העולם ומפני כך מוחלין

אל כל העולם, כי העולם על ידי תשובה דבוק
במדריגה שבה מחילת הכל, ויש להבין זה כי
בעל התשובה פותח שער עליון אשר הוא שער
התשובה ושם מחילת הכל, ולפיכך התשובה
שעושה היחיד הוא מחילה אל הכל:

היכי דמי בעל תשובה כגון שבא דבר עבירה
לידו פעם ראשונה ושניה ופירש הימנה
מחוי ר' יהודה באותו מקום ובאותה אשה ובאותו
פרק, אמר רב יהודה רב רמי כתיב מכסה
פשעיו לא יצליח ומודה ועוזב ירוחם וכתוב
אשרי נשוי פשע כסוי חטאה לא קשיא כאן
בחטא מפורסם כאן בחטא שאינו מפורסם, רב
זוטרא בר טוביא אמר כאן בעבירות שבין אדם
למקום כאן בעבירות שבאל"ה. ואין ר"ל במה
שאמר באותו מקום ובאותה אשה כי לא תמצא
תשובה אלא דוקא בענין זה, שאם כן אם מתה
אותה אשה לא יהיה לו תשובה, אלא ר"ל שאם
מצטער על החטא שודאי לא היה עובר אותה
עבירה אם אותה עבירה היתה באה עתה אליו
זה נקרא בעל תשובה שהרי הוא שב מאותו
חטא ממש, אבל אם אינו מצער כ"כ לא נקרא
בעל תשובה:

תנ"א א"ר יוסי בר"י עבר אדם עבירה פעם
ראשונה מוחלין לו שניה מוחלין לו
שלישית מוחלין לו רביעית אין מוחלין לו שנא'
כה אמר ה' על שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה
לא אשיבנו ואומר הן כל אלה יפעל אל פעמים
שלש עם גבר, מאי ואומר וכי חטא הגי מילי
בצבור אבל ביחיד לא ת"ש הן כל אלה יפעל
אל פעמים שלש עם גבר. פי' כי מעשה האדם
הם במקרה ולפיכך השם יתברך מוחל וסולח
עד ג' פעמים שעדיין לא הוחזק והיה החטא דרך
מקרה והשם יתב' מוחל על כל חטא שהוא
במקרה, אבל כאשר כבר עשה ג' פעמים לא
נחשב חטא במקרה ואז אין השם יתב' מוחל,
ודבר זה מבואר כי המעשה שהוא במקרה השם
יתב' מוחל עליו:

שאל רבי מתיא בן חרש את רבי אלעזר בן
עזריה ברומי שמעת ד' חלוקי כפרה
שהיה רבי ישמעאל דורש אמר ליה ג' הן ותשובה
עם כל אחד ואחד, עבר אדם על מצות לא
תעשה ועשה תשובה תשובה תולה ויה"כ מכפר

שנאמר כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם. עבר אדם על כריתות ומיתות בית דין ועשה תשובה תשובה ויה"כ תולה ויסורין ממרקינ שנאמר ופקדתי בשבט פשעם, אבל מי שיש חלול השם בידו אין כח בתשובה לתלות ולא ביה"כ לכפר ולא ביסורין למרק אלא כולן תולין ומיתה ממרקת שנאמר ונגלה באזני ה' צבאות אם יכופר העון הזה לכם עד תמותן וגו'. אלו דברים יש בהם חכמה מאוד כאשר תבין ענין התשובה שהוא ההשבה אל השם יתב', ולפיכך כאשר עבר מצות עשה, ומצות עשה אינו רק שאינו קונה המצות מה שראוי לקנות והוא חסר המצות שראוי לאדם, לכך התשובה מכפר על זה ותיכף מוחלין לו. וזה כי ראוי שיהיה התשובה מכפרת אם לא שיש טעם בדבר שאין תשובה מכפרת, ולא תמצא דבר סברא שלא תהיה התשובה מכפרת כאשר עבר מצות עשה, כי אין מה שעבר מצות עשה רק שישב בטל מן המצוה ולא קרב עצמו אל השם יתב' ועל כן התשובה מכפרת ששב אל השם יתב', אבל כאשר עבר לא תעשה הוא דבר אחר, כי הפרש יש בין עשה ולא תעשה, כי העובר העשה לא עשה מעשה וכיון שלא עשה מעשה רק שלא עשה הגזירה והמצוה שהיה לו לעשות ולא יאמר בזה רק שחסר לו המצוה והמעלה שהיה לו לקנות לכך התשובה מכפרת, אבל מי שעושה מעשה חטא נתרחק ממדריגתו הראשונה שהיה לו כבר, ויש בו פחיתות וטומאה בעצמו על ידי חטא מה שאין כך כאשר הוא עובר מצות עשה, ולפיכך יאמר שיש בו טומאת החטא. ולפיכך אין לומר בזה שתשובה בלבד מכפרת, כי התשובה אינה רק השבה אל השם יתברך בלבד, אבל לסלק החסרון והפחיתות וקבלת טומאה אין כח בתשובה לסלק דבר כמו זה שעשה מעשה של חטא וקבל פחיתות, ומפני כך התשובה בלבד אינה מועלת אל לא תעשה רק תשובה תולה ויה"כ מככר, כי יום הכפורים יום הזה מקרב אותם שנתרחקו והיו נחשבים טמאים כדכתיב כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם וגו' לפני ה' תטהרו, ומסלק יום הזה הטומאה והפחיתות שקבל האדם. ואם חטא בכריתות ומיתות ב"ד אין כח גם ביה"כ לכפר, וזה כי על ידי כריתות ומיתות ב"ד מתרחק

מן השם ית' עד שהוא בעל העדר, כי כריתות ומיתות ב"ד חייבים עליהם מיתה, ואם כן אין כח ביה"כ לכפר שאין יום הכפורים מכפר רק אותם שנתרחקו מן הש"י על ידי פחיתות החטא ויה"כ מאסף המרוחקים, וזה שעבר כריתות ומיתות ב"ד מתחייב מחמת חטאו ההעדר ולפיכך תשובה ויה"כ תולין ויסורין ממרקינ, כי מפני שהיסורין הם ממעטין נפש האדם וחיותו, כי כן אמרו מי שיסורים שולטין בגופו חייו אינם חיים וזה שהיה חייב מיתה היסורין ממרקים שהרי כבר אינו נחשב חי כאשר יסורין שולטין בגופו. אבל כאשר חטא בחלול השם אין לומר עליו כשחטא בדבר חלול השם שנתרחק מן השם יתברך עד שאין ראוי אליו החיים, אבל החוטא בחלול השם עונשו שלא יהיה במציאות כלל מפני שחטא בשמו יתברך אשר שמו מורה על מציאותו ולפי גודל השם כך נודע מציאותו בעולם, ולפיכך אין ראוי לזה החוטא שיהי' כל עצמו נמצא בעולם וראוי אליו המיתה עד שלא יהי' עצמו בעולם במציאות, ולפיכך נאמר ונגלה באזני ה' צבאות אם יכופר העון הזה לכם עד תמותן, ואין זה דומה למי שמתחייב כרת או מיתת ב"ד שזה בשביל שאין ראוי לקבל החיים ולא שיהיה עונשו שבטל עצמו שלא יהיה נמצא רק שנכרת ממקור החיים, וכאשר יסורים באים עליו ודבר זה בטול החיים שאין לו החיים כאשר ראוי, כי החיים נקרא כאשר הוא בבריאותו ובשלימותו כמו שיתבאר ומי שיסורין מושלין בו אין חייו חיים ולפיכך ביסורין יש לו כפרה, אבל לא כאשר חטא בחלול השם שלא שייך לומר עליו כך כי מפני שחטא בשמו ית' אשר בו נודע ונמצא בעולם לכך אין ראוי שיהיה כל עצמו נמצא בעולם, ועוד הארכנו בזה בפרקים אצל אחד שזגג וא' מזיד בחלול השם ושם מבואר. ועוד יותר מזה אין ראוי שיהיה בעולם המחלל שם כבודו, כי כל אשר ברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו, ומי שמחלל השם אין ראוי אליו המציאות שהרי כל הנמצאים הם לכבודו ית', ומפני כך אין חלול השם מתככר להם עד המיתה והמיתה מכפר הכל, ועוד נתבאר הרבה מזה אצל חיה רעה באה לעולם, ושם מבואר היטב דבר זה למה המחלל שם שמים אין ראוי אליו המציאות:

בפרק אין עונ

חייא בר

כולם לא נתנבאו

גמורים עין לא

אבהו דא"ר אבד

אין צדיקים גמור

ולקרב לרחוק

רחוק רחוק מעב

מעיקרא ונתרחק

התשובה מדריגו

זה יהיה מדריגו

נמשה שלא חט

שאני משה דמו

היה בו, ולא אני

שלא עשה החט

ושעשה תשובה.

דאמר בעל תש

אפשר רק מצד

התפשטות מן

בתשובה דבר זו

שלא חטא והוא

להתגבר על יצ

בתשובה שזהו

מן החטא לגמור

ואחר כך לקרנו

גמור יותר עדין

חטא והרי כיון

אל החטא, והצ

נוטה אל החטא

ועוד יש להבי

אל החמ

אבהו כי בעל

החטא דבר זה

למעלה, כי זהו

ומסתלק מן החו

להתפשט ולהסר

הגמור, ולכך אנ

העולם א"כ הח

ולכך שלום לרד